

1.4. – historie vyhlídek

Historie vyhlídkových míst je velice rozmanitá. Již odedávna lákaly lidi místa odkud se mohli rozhlédnout do kraje, ať už z důvodu potěšení se krásným výhledem nebo z čistě prozaických důvodů jako sledování různých jevů či objektů v krajině.

Kamenné výchozy a vyvýšeniny sloužily lidem také k náboženským účelům. Například u vyhlídky Pohanské kameny u Višňové byly nalezeny důkazy o nejstarším osídlení krajiny Frýdlantska – úlomky kamenných předmětů a seker z mladší nebo pozdní doby kamenné, snad z třetího tisíciletí před Kristem. Přestože dodnes není známo, které kmeny se poblíž skal kdysi utábořily, vytvořili horliví němečtí badatelé v národnostně vypjatém konci 19. století teorie o obětišti germánských pohanů. To se mělo nacházet právě na z daleka viditelném pahrbku s žulovými skalami se skalními mísami – nezbytné součásti krvavých pohanských obřadů. Tato teorie byla časem sice zpochybněna, Pohanské kameny přesto neztrácejí svůj mystický nádech.

Vyhlídka Hajní kostel prý také sloužila jako germánské obětiště. Usuzuje se tak z původního německého názvu Hainskirche (v překladu Hajní kostel – kostel v háji neboli pohanská svatyně).

Zvěsti o germánském obětišti se povídají i o skále Jezdec, archeologicky potvrzena je však až existence strážního hrádku ve středověku. Archeologické průzkumy provedené v první polovině 20. století zde objevily střepy keramiky a další předměty z 9.-15. století.

Toto je však pouze několik případů míst, které mají svou dlouhou historii, nikoliv však jako vyhlídková místa v tom smyslu jak je známe dnes. Tato historie se začala odvíjet až mnohem později.

Opravdové zpřístupňování a budování vyhlídek začalo až na konci 19. a začátku 20. století. V této době vznikly prakticky všechny dnes známé, člověkem upravené, vyhlídky. *(Poznámka: v této studii se nezabýváme přirozenými vyhlídkovými místy, které nejsou a ani nikdy nebyly upraveny člověkem – např. zábradlí, schodiště, žebřík, apod.)* Byla to doba obrovského rozmachu turistiky, poznávání hor a horolezectví a všechny významné skály byly postupně zpřístupňovány pomocí vytesaných či kamenných schodů a zajišťovány zábradlím pro větší pohodlí a bezpečnost návštěvníků.

V budování vyhlídkových míst, stejně tak jako v rozvoji turistických cest, se nejvíce angažovaly horské spolky působící v tomto regionu. Jedním z nejaktivnějších a největších byl Německý horský spolek pro Ještědské a Jizerské hory. Tento spolek v době svého rozkvětu vybudoval podstatnou část vyhlídkových míst v jizerských horách. Že se převážně jednalo o velice kvalitní práci svědčí to, že se mnohá tato díla dochovala až do dnešní doby. Části původního historického kovaného zábradlí tak dnes ještě můžeme vidět například na Paličníku či Ořešníku.

Skály si získávaly oblibu také u horolezců, zvláště například Frýdlantské cimbuří, Ořešník či Paličník jsou mezi horolezci dodnes velmi oblíbené. Frýdlantské cimbuří bývalo dlouhou dobu jen bezejmennou a pro horaly nezajímavou skálou. Až roku 1912 na ni vystoupili frýdlantští horolezci Franz Haupt a Wilhelm Bergmann a o několik měsíců později byl na vrchol se svolením Franze hraběte Clam-Gallase umístěn znak Frýdlantu a skála podle něj získala i jméno. Od té doby je jednou z největších jizerských horolezeckých výzev, celkem na ni bylo vytvořeno 25 cest včetně těch nejobtížnějších.

Na přelomu 19. a 20. století vznikly také vyhlídky i na místech, kde to nebylo vůbec potřeba. Například po vzniku Štopišská silnice po roce 1891 – pravé legendy jizerskohorských cest, zpřístupňující tuto část severních svahů hor i nejměkčilejším výletníkům, byla také ocelovým zábradlím zabezpečena vyhlídka na vysoký vodopád Velkého Štolpichu. Přestože zde zabezpečení prakticky vůbec není nutné, neboť místo samotné není nikterak nebezpečné, i kované zábradlí samo však bylo nezbytnou součástí tehdejšího chápání romantické scenérie.

Na několika vyhlídkách je možné najít velké, většinou dřevěné, kříže. Některé zde stojí již mnoho let, jako třeba na Ořešníku, kde se kříž nacházel již nejméně na začátku 19. století. Dochoval se dokonce záznam, že roku 1819 se z Ořešníku zřítily dva bratři ze zdejšího františkánského kláštera právě ve chvíli, kdy svaté znamení obnovovali. V té době tam ještě nebylo ani zábradlí, ani vytesané schůdky a skála byla přístupná jen poměrně nebezpečnou horolezeckou cestou. Kříž na Ořešníku byl udržován po celá staletí, teprve v dobách totality zanikl. Byl pak obnoven až v roce 1991 Nadací pro záchranu a obnovu Jizerských hor coby symbol duchovní obnovy podhorské krajiny. Začátek devadesátých let dvacátého století byla doba kdy byly vztyčeny další kříže – například na Paličnicku (1992) nebo na Frýdlantském cimbuří (1993).

Na mnoha vyhlídkách byly také na počátku dvacátého století vztyčeny stožáry s vlajkami (např. Kočičí kameny, Martinská stěna atd.). Dnes se však již žádný nedochoval v původní podobě. Bylo by proto zajímavé některé z nich obnovit.

Vyhlídky ale někdy soužili také ke kulturním účelům. Velmi zajímavá věc vznikla u vyhlídky Martinská stěna. Ve dvacátých letech dvacátého století u skály vznikl přírodní amfiteátr: Lesní scéna Martinská stěna - Waldbühne Martinswand. Prostranství před skálou bylo pečlivě srovnáno a vysypáno perkem, tehdy ještě mladé buky byly ohrazeny dřevěnými ohradkami, hlediště zaplnily prosté prkenné lavice. Lesní divadlo bylo slavnostně otevřeno 11. července 1926 vystoupením mužského pěveckého spolku Liederkranz. A protože tehdejší doba podobným scénám jako velmi oblíbeným místům zábavy za sobotních večerů a nedělních odpolední přála, bylo později na odlehlou lesní pustinu až velkolepě upraveno jeviště. Na pozadí žulové stěny byly postaveny dvě chaloupky v tehdy moderním alpském stříhu, s bíle natřenými okénky a květinami v nich; jedna z nich dokonce s malou pavláčkou.

Lesní scéna zanikla v době druhé světové války, vyhlídka pak o několik desetiletí později. Ve druhé polovině osmdesátých letech dvacátého století se však starou tradici lesních představení mezi skalami podařilo díky úsilí libereckého herce Václava Helšuse a muzikanta Jana Zemana pod názvem Malý vandr v Kateřinkách na několik sezón obnovit. Na scéně vystupovaly folkové a country kapely, šermíři; velmi dobře přijato bylo divadelní představení zpracované na motivy jizerských pytláckých příběhů. V současnosti je však toto místo již pro většinu lidí neznámé a nevede sem dokonce ani turistická značka.

Poválečná léta vyhlídkám obecně příliš nepřála. Nebylo mnoho organizací, které by byly ochotné se o vyhlídky starat a státní kasa na tuto činnost také příliš nepřispívala. Vyhlídky tak pomalu začaly chátrat a mnohé i zanikat.

Jedinou systematičtější akcí na opravu vyhlídek byla iniciativa Horské služby na konci sedmdesátých a začátku osmdesátých let dvacátého století. Při této akci bylo opraveno několik vyhlídek, hlavně v severní části hor, které již byly pro návštěvníky

velmi nebezpečné. Při opravě zábradlí se používalo svařovaných trubek, průměru kolem 33 mm – nepříliš pohledné, avšak funkčně dobře provedené řešení. Tato zábradlí byla mnohdy provedena kvalitněji než některé moderní rekonstrukce, které mohou být sice pohlednější, ale v kvalitě provedení a trvanlivosti již pokulhávají.

Větší vlna zájmu o vyhlídky propukla až v druhé polovině devadesátých let dvacátého století. Lidé si znovu začaly uvědomovat jejich význam a vyhlídky se začaly rekonstruovat a obnovovat.